

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

Βρυξέλλες, 13.2.2006
COM(2006) 33 τελικό

**ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΣΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΣΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ
ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ**

Εφαρμογή του κοινοτικού προγράμματος της Λισσαβώνας:

προώθηση της επιχειρηματικής νοοτροπίας μέσω της εκπαίδευσης και της μάθησης

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

1.	Εισαγωγή.....	3
1.1.	Η επιχειρηματικότητα αποτελεί θεμελιώδη ικανότητα για την ανάπτυξη, την απασχόληση και την προσωπική ολοκλήρωση.....	4
2.	Η επιχειρηματικότητα στη σχολική εκπαίδευση.....	5
2.1.	Η επιχειρηματικότητα στα σχολικά προγράμματα-πλαίσια	5
2.2.	Η επιχειρηματικότητα στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση (μαθητές ηλικίας κάτω των 14 ετών)	6
2.3.	Η επιχειρηματικότητα στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (από την ηλικία των 14 ετών).....	7
2.4.	Μέτρα υποστήριξης των σχολείων και του διδακτικού προσωπικού	8
3.	Η επιχειρηματικότητα στην τριτοβάθμια εκπαίδευση	10
4.	Μελλοντικές ενέργειες	12
4.1.	Ένα συνεκτικό πλαίσιο	13
4.2.	Υποστήριξη σχολείων και διδακτικού προσωπικού	13
4.3.	Συμμετοχή εξωτερικών συντελεστών και επιχειρήσεων	13
4.4.	Η στήριξη της επιχειρηματικότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση	13

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το Φεβρουάριο του 2005 η Επιτροπή πρότεινε ένα νέο ξεκίνημα για τη στρατηγική της Λισσαβώνας, επικεντρώνοντας τις προσπάθειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε δύο κύριους στόχους: επίτευξη ισχυρότερης, βιώσιμης οικονομικής μεγέθυνσης και δημιουργία περισσότερων και καλύτερων θέσεων εργασίας. Η νέα **σύμπραξη για την ανάπτυξη και την απασχόληση** υπογραμμίζει τη σημασία της προώθησης της επιχειρηματικότητας και της δημιουργίας πιο υποστηρικτικού περιβάλλοντος για τις ΜΜΕ.

Η ικανότητα μιας οικονομίας για επιτυχή ανταγωνισμό και ανάπτυξη εξαρτάται από την εξισορρόπηση του αποθέματος επιχειρήσεων μέσω της ενθάρρυνσης της σύστασης περισσότερων επιχειρήσεων και της διαχείρισης της μεταβίβασης επιχειρήσεων. Διάφορες έρευνες έδειξαν ότι υπάρχει θετική σχέση μεταξύ **επιχειρηματικότητας και οικονομικής ανάπτυξης**, ιδίως σε χώρες με υψηλά εισοδήματα¹, παρόλο που η αύξηση του ΑεγχΠ επηρεάζεται και από πολλούς άλλους παράγοντες. Η αειφόρος ανάπτυξη που θεμελιώνεται στην καινοτομία και στην αριστεία απαιτεί έναν αυξανόμενο αριθμό νεοσύστατων επιχειρήσεων, οι οποίες αναμένεται να δημιουργήσουν περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας. Οι χώρες που σημειώνουν μεγαλύτερη αύξηση στα ποσοστά επιχειρηματικότητας συνήθως επιτυγχάνουν στη συνέχεια μεγαλύτερες μειώσεις των ποσοστών ανεργίας². Επιπροσθέτως, τα κοινωνικά συστήματα υφίστανται ολοένα μεγαλύτερη πίεση λόγω της συρρίκνωσης του εργατικού δυναμικού. Για να επιτύχει η Ευρώπη να διατηρήσει το κοινωνικό μοντέλο της, χρειάζεται περισσότερη οικονομική ανάπτυξη, **περισσότερες νέες επιχειρήσεις, περισσότερους επιχειρηματίες διατεθειμένους να αναλάβουν καινοτόμους επιχειρήσεις, και περισσότερες ΜΜΕ υψηλής ανάπτυξης**.

Η επιχειρηματικότητα μπορεί επίσης να συμβάλει στην κοινωνική συνοχή στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές και στην εξασφάλιση εργασίας για ανέργους ή μειονεκτούντα άτομα. Μπορεί επιπλέον να συμβάλει στην απελευθέρωση του επιχειρηματικού δυναμικού των **γυναικών**, το οποίο πρέπει να αξιοποιηθεί περισσότερο.

Είναι αναγκαία η δημιουργία **ευνοϊκότερου κοινωνικού κλίματος** για την επιχειρηματικότητα, με βάση μια ολοκληρωμένη πολιτική που δεν θα αποσκοπεί μόνο στην αλλαγή της νοοτροπίας, αλλά και στη βελτίωση των δεξιοτήτων των Ευρωπαίων και στην εξάλειψη των εμποδίων για τη σύσταση, τη μεταβίβαση και την ανάπτυξη των επιχειρήσεων. Σε προηγούμενα έγγραφα της Επιτροπής αναλύθηκαν τα κανονιστικά, φορολογικά και χρηματοοικονομικά εμπόδια³. Το Φεβρουάριο του 2004, η Επιτροπή ενέκρινε **πρόγραμμα δράσης για την επιχειρηματικότητα**⁴, στο οποίο προτείνονται οριζόντια μέτρα για τη δημιουργία ενός πλαισίου στήριξης της πολιτικής για την επιχειρηματικότητα. Το Νοέμβριο του 2005 ξεκίνησε μια ολοκληρωμένη **πολιτική** για τις ΜΜΕ⁵.

Παρ' ότι η επιχειρηματικότητα επηρεάζεται από διάφορους παράγοντες, πρέπει να ληφθούν υπόψη οι πολιτισμικές πτυχές. Οι Ευρωπαίοι διστάζουν να εκμεταλλευθούν τις ευκαιρίες

¹ Global Entrepreneurship Monitor, 2004.

² D. Audretsch, *Entrepreneurship: A survey of the literature*, Οκτώβριος 2002.

³ Βλ. επίσης: http://europa.eu.int/comm/enterprise/entrepreneurship/index_en.htm

⁴ Ευρωπαϊκή ατζέντα για την επιχειρηματικότητα, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, COM (2004) 70 τελικό της 11.02.2004.

⁵ Σύγχρονη πολιτική για τις ΜΜΕ με στόχο την τόνωση της ανάπτυξης και της απασχόλησης, COM (2005) 551 τελικό της 10.11.2005.

αυτοαπασχόλησης και επιχειρηματικής δραστηριότητας⁶. Οι έρευνες δείχνουν ότι η **πολιτισμική στήριξη** (π.χ. μέσω εκπαιδευτικών προγραμμάτων, εκστρατειών προβολής, κ.λπ.) συνδέεται θετικά με το μέγεθος της επιχειρηματικής δραστηριότητας στην ΕΕ.⁷

Η προώθηση της επιχειρηματικότητας μεταξύ των νέων αποτελεί βασικό στοιχείο του **ευρωπαϊκού συμφώνου νεολαίας** που εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο το Μάρτιο του 2005.

1.1. Η επιχειρηματικότητα αποτελεί θεμελιώδη ικανότητα για την ανάπτυξη, την απασχόληση και την προσωπική ολοκλήρωση.

Επιχειρηματικότητα είναι η ικανότητα ενός ατόμου να μετατρέπει τις ιδέες σε δράση. Περιλαμβάνει τη δημιουργικότητα, την καινοτομία και την ανάληψη κινδύνων καθώς και την ικανότητα κατάρτισης και διαχείρισης σχεδίων για την επίτευξη στόχων. Στηρίζει όλους στην καθημερινή ζωή, τόσο στο σπίτι όσο και στην κοινωνία, και ειδικότερα ευαισθητοποιεί τους εργαζομένους ως προς το πλαίσιο της εργασίας τους και τους βοηθά να μπορούν να αξιοποιούν τις ευκαιρίες, ενώ προσφέρει την απαραίτητη βάση για τους επιχειρηματίες που δραστηριοποιούνται σε κοινωνική ή εμπορική δραστηριότητα⁸.

Η ανάπτυξη **γενικών χαρακτηριστικών και δεξιοτήτων** που αποτελούν τα θεμέλια της επιχειρηματικότητας συμπληρώνονται με τη μετάδοση **ειδικότερων γνώσεων σχετικά με τις επιχειρήσεις** ανάλογα με το επίπεδο εκπαίδευσης. Η έμφαση στην έννοια των «υπεύθυνων επιχειρηματικών πρακτικών» θα βοηθήσει ώστε η επιχειρηματική σταδιοδρομία να γίνει ελκυστικότερη επιλογή.

Παρόλο που δεν γίνονται επιχειρηματίες όλοι οι νέοι που αναπτύσσουν επιχειρηματικές ικανότητες, ορισμένα στοιχεία δείχνουν ότι περίπου το 20% των ατόμων που συμμετέχουν σε δραστηριότητες μικροεπιχειρήσεων στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση **ιδρύουν δική τους επιχείρηση μετά την ολοκλήρωση των σπουδών τους⁹**. Η εκπαίδευση σε θέματα επιχειρηματικής δραστηριότητας πολλαπλασιάζει τις ευκαιρίες επιτυχίας των νεοσύστατων επιχειρήσεων και της αυτοαπασχόλησης και αυξάνει την οικονομική ανταμοιβή και την ικανοποίηση των ατόμων. Επιπροσθέτως, κάθε δυναμική ΜΜΕ που επιθυμεί να αναπτυχθεί θα ωφεληθεί από τους νέους με επιχειρηματική νοοτροπία και δεξιότητες.

Ωστόσο, τα οφέλη της εκπαίδευσης σε θέματα επιχειρηματικότητας δεν περιορίζονται σε περισσότερες νεοσύστατες επιχειρήσεις, καινοτόμους επιχειρήσεις και δημιουργία θέσεων εργασίας. **Η επιχειρηματικότητα αποτελεί θεμελιώδη ικανότητα για όλους**, καθότι βοηθά τους νέους να γίνουν δημιουργικότεροι και να αναπτύξουν την αυτοπεποίθησή τους σε ο,τιδήποτε αναλαμβάνουν καθώς επίσης και να ενεργούν με κοινωνική υπευθυνότητα.

Το **πρόγραμμα εργασίας Εκπαίδευση και Κατάρτιση 2010** συμπεριλαμβάνει την επιχειρηματικότητα σε ένα πλαίσιο αναφοράς οκτώ βασικών ικανοτήτων για τη **δια βίου μάθηση**, που είναι αναγκαίες για την προσωπική ολοκλήρωση, την κοινωνική ένταξη, την ιδιότητα του ενεργού πολίτη και την απασχολησιμότητα. Τα παραπάνω αποτελούν τη βάση

⁶ Έρευνα "φλας" του Ευρωβαρομέτρου αριθ. 160 για την «Επιχειρηματικότητα», Ιούνιος 2004.

⁷ Global Entrepreneurship Monitor, 2004.

⁸ Πρόταση σύστασης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τις βασικές ικανότητες για τη διά βίου μάθηση, COM (2005) 548 τελικό

⁹ Mini-companies in Secondary Education, πρόγραμμα της διαδικασίας Best: τελική έκθεση της ομάδας εμπειρογνομώνων, Σεπτέμβριος 2005.

μιας πρόσφατης πρότασης της Επιτροπής για σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου¹⁰.

Μέχρι σήμερα, η επίσημη εκπαίδευση στην Ευρώπη δεν οδηγούσε στην επιχειρηματικότητα και στην αυτοαπασχόληση. Ωστόσο, επειδή οι νοοτροπίες και οι πολιτισμικές αναφορές διαμορφώνονται σε νεαρή ηλικία, **τα εκπαιδευτικά συστήματα μπορούν να συμβάλουν καθοριστικά στην επιτυχή αντιμετώπιση της πρόκλησης της επιχειρηματικότητας στην ΕΕ.**

Επομένως, αν και αναγνωρίζεται ότι η επιχειρηματική ικανότητα πρέπει να αποκτάται μέσω της **δια βίου μάθησης**, η ανακοίνωση αυτή επικεντρώνεται στην εκπαίδευση **από το δημοτικό έως το πανεπιστήμιο**, περιλαμβάνοντας και την **επαγγελματική** δευτεροβάθμια εκπαίδευση (αρχική επαγγελματική εκπαίδευση) και τα **τεχνολογικά ιδρύματα** της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Παρόλο που έχουν δρομολογηθεί πολλές πρωτοβουλίες για την εκπαίδευση σχετικά με την επιχειρηματικότητα, αυτές δεν εντάσσονται πάντα σε ένα συνεκτικό πλαίσιο. Με βάση στοιχεία που συγκεντρώθηκαν από το κοινοτικό πρόγραμμα MAP¹¹, **η παρούσα ανακοίνωση αποσκοπεί στην υποστήριξη των κρατών μελών ώστε να αναπτύξουν μια συστηματικότερη στρατηγική για την εκπαίδευση σχετικά με την επιχειρηματικότητα.** Στην Ευρώπη υπάρχουν ήδη κορυφαίες πρακτικές. Η πρόκληση έγκειται στην περαιτέρω διάδοση των θετικών παραδειγμάτων που υπάρχουν.

2. Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

2.1. Η επιχειρηματικότητα στα σχολικά προγράμματα-πλαίσια¹²

- **Η συμπερίληψη ρητών στόχων στα προγράμματα σπουδών, μαζί με κατευθυντήριες γραμμές για την εφαρμογή τους στην πράξη, παρέχει μια σταθερότερη βάση για την εκπαίδευση στην επιχειρηματικότητα.**

Ιδίως στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, υπάρχουν μαθήματα που μπορούν να χρησιμεύσουν – με πρωτοβουλία των σχολείων και των καθηγητών – για την εκμάθηση της επιχειρηματικότητας. Πολύ συχνά, πάντως, η εν λόγω εκμάθηση πραγματοποιείται μέσω δραστηριοτήτων εκτός σχολικού προγράμματος σπουδών.

Μερικές χώρες έχουν **αναθεωρήσει, ή αναθεωρούν, το εθνικό πρόγραμμα σπουδών** ώστε να αναγνωρίζεται η ικανότητα της επιχειρηματικότητας. Παρά το ότι μόνο σε λίγες

¹⁰ Πρόταση της Επιτροπής για σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τις βασικές ικανότητες για τη διά βίου μάθηση

¹¹ Απόφαση του Συμβουλίου, της 20ής Δεκεμβρίου 2000, σχετικά με ένα πολυετές πρόγραμμα για τις επιχειρήσεις και την επιχειρηματικότητα, ιδίως για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (2000/819/EK).

¹² Τα προγράμματα-πλαίσια σπουδών για τη σχολική εκπαίδευση μπορούν να αποτελούν εθνική ή περιφερειακή αρμοδιότητα. Κατά συνέπεια, οι ιδέες που παρουσιάζονται εδώ πρέπει να προσαρμόζονται στην πρακτική κάθε κράτους.

περιπτώσεις οι μεταρρυθμίσεις αφορούσαν διαφορετικά επίπεδα και είδη εκπαίδευσης, υπάρχουν θετικά παραδείγματα που αξίζει να προβληθούν¹³.

Στην **Πολωνία**, το μάθημα «Βασικές έννοιες για τη λειτουργία επιχειρήσεων» είναι υποχρεωτικό σε όλα τα σχολεία της γενικής δευτεροβάθμιας και επαγγελματικής εκπαίδευσης. Μεταξύ των στόχων συγκαταλέγονται η ανάπτυξη επιχειρηματικής νοοτροπίας και η εκμάθηση του τρόπου σύστασης μιας επιχείρησης.

Η επιχειρηματικότητα και η αυτοαπασχόληση ως στόχοι μάθησης απαντώνται συχνότερα στην **επαγγελματική δευτεροβάθμια εκπαίδευση**.

Στην **Αυστρία**, η επιχειρηματικότητα αποτελεί μέρος του προγράμματος σπουδών της τεχνικής και επαγγελματικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, π.χ. με τη μορφή διαχείρισης μιας πλασματικής εταιρίας από τους μαθητές.

Η επιχειρηματική ικανότητα αναπτύσσεται **τόσο σε επίσημο όσο και σε άτυπο** πλαίσιο (π.χ. εργασία νέων και διάφορες μορφές συμμετοχής στην κοινωνία). Πρέπει να αναπτυχθούν περισσότερο τα εργαλεία αναγνώρισης και επικύρωσης των δεξιοτήτων σχετικά με την επιχειρηματικότητα οι οποίες αποκτώνται στο πλαίσιο άτυπης μάθησης.

2.2. Η επιχειρηματικότητα στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση (μαθητές ηλικίας κάτω των 14 ετών)¹⁴

- **Πρέπει να αυξηθεί η ευαισθητοποίηση σχετικά με τα οφέλη της βασικής μάθησης σχετικά με την επιχειρηματικότητα για την κοινωνία συνολικά και τους ίδιους τους διδασκόμενους, ακόμη και στα πρώτα στάδια της εκπαίδευσης.**

Όπως συμβαίνει για όλες τις ικανότητες που οδηγούν στην καλύτερη διαχείριση της ζωής του κάθε ατόμου, τα θεμέλια μπαίνουν κατά τα πρώτα χρόνια της εκπαίδευσης. Σε πρωτοβάθμιο επίπεδο, η υποστήριξη ικανοτήτων όπως η δημιουργικότητα και το πνεύμα ανάληψης πρωτοβουλιών βοηθά στην ανάπτυξη επιχειρηματικής νοοτροπίας. Ο καλύτερος τρόπος να επιτευχθεί αυτό είναι μέσω της ενεργού μάθησης που βασίζεται στην έμφυτη περιέργεια των παιδιών. Επιπροσθέτως, η καλύτερη γνώση της κοινωνίας πρέπει να περιλαμβάνει και την **πρώιμη γνώση και επαφή** με τη σφαίρα της εργασίας και των επιχειρήσεων, καθώς και την κατανόηση του ρόλου που διαδραματίζουν οι επιχειρηματίες στην τοπική κοινότητα.

Σε ορισμένα κράτη μέλη, τα προγράμματα σπουδών ήδη ενθαρρύνουν τα σχολεία να καθοδηγούν τα παιδιά προς την ανάληψη πρωτοβουλιών και ευθυνών. Δεν υπάρχουν, όμως, πολλά παραδείγματα πιο συγκεκριμένης εκπαίδευσης σχετικά με την επιχειρηματικότητα. Σε γενικές γραμμές, **οι συνεκτικές πρωτοβουλίες ή προγράμματα που επιβάλλονται από τις αρμόδιες για την εκπαίδευση αρχές εξακολουθούν να σπανίζουν στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση**. συχνά επικεφαλής των δραστηριοτήτων είναι **εξωτερικοί συντελεστές**, όπως μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί με την υποστήριξη του ιδιωτικού τομέα. Εν τούτοις, υπάρχουν

¹³ Για παράδειγμα, στην Ισπανία, στην Ιρλανδία, στην Πολωνία, στη Φινλανδία και στο ΗΒ, αλλά και στη Νορβηγία. Πρόγραμμα MAP Εκπαίδευση σχετικά με την επιχειρηματικότητα, τελική έκθεση Μάρτιος 2004, και έκθεση 2005 για την εφαρμογή του ευρωπαϊκού χάρτη για τις μικρές επιχειρήσεις.

¹⁴ Η «πρωτοβάθμια εκπαίδευση» αναφέρεται στο επίπεδο 1 της ταξινόμησης ISCED 1977 της ΟΥΝΕΣΚΟ. Δεν πρέπει να λησμονείται ότι ο ορισμός της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης διαφέρει σημαντικά μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ.

ορισμένες **καλές πρακτικές που πρέπει να διαδοθούν** στις δημόσιες αρχές, στα σχολεία, στους δασκάλους και στους γονείς.

Στο **Λουξεμβούργο**, το πρόγραμμα της 6ης τάξης (μαθητές ηλικίας 11/12 ετών) της γαλλόφωνης εκπαίδευσης περιλαμβάνει μια ολόκληρη ενότητα αφιερωμένη στη δημιουργία επιχείρησης βασισμένη στην ταινία κινουμένων σχεδίων «*Boule et Bill créent une entreprise*» που χρησιμοποιείται εδώ και αρκετά χρόνια σε όλα τα σχολεία πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Η ίδια ταινία χρησιμοποιείται και στο πρόγραμμα των μαθηματικών για την εισαγωγή στη βασική οικονομική ανάλυση.

Οι μέθοδοι προώθησης μιας πιο ανοικτής νοοτροπίας προς την επιχειρηματικότητα συμπεριλαμβάνουν την επεξεργασία σχεδίων, παιχνίδια ρόλων, απλές περιπτωσιολογικές μελέτες και επισκέψεις σε τοπικές επιχειρήσεις. Πρόκειται για δραστηριότητες που στηρίζουν ορισμένα άλλα μαθήματα και κρατούν ενεργό το ενδιαφέρον όσων μαθαίνουν καλύτερα στην πράξη. Ιδιαίτερα στα τελευταία στάδια της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, τα προγράμματα που συνδέονται με την επιχειρηματικότητα μπορούν να συνδυάσουν με επιτυχία τη **δημιουργικότητα, την καινοτομία και μια απλή έννοια της επιχείρησης** (π.χ. οι μαθητές πωλούν διάφορα προϊόντα σε σχολικές αγορές, κ.λπ.).

Ο «**Διαγωνισμός για νεαρούς εφευρέτες**» είναι ένα πρόγραμμα που εφαρμόζεται στα σχολεία της πρωτοβάθμιας και των χαμηλότερων βαθμίδων της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε αρκετές χώρες¹⁵ και απευθύνεται σε παιδιά ηλικίας 6 – 16 ετών. Στόχος του είναι να ενθαρρυνθεί η δημιουργικότητα των μαθητών, να αναπτύξουν τις ιδέες τους και να συμμετέχουν σε διαγωνισμό. Στους νικητές απονέμονται βραβεία για σχέδια και εφευρέσεις.

2.3. Η επιχειρηματικότητα στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (από την ηλικία των 14 ετών)¹⁶

- Η δευτεροβάθμια εκπαίδευση πρέπει να αυξάνει την ευαισθητοποίηση των μαθητών σχετικά με την αυτοαπασχόληση και την επιχειρηματικότητα ως επιλογές της μελλοντικής τους σταδιοδρομίας.
- Ο καλύτερος τρόπος να δοθεί προώθηση στην επιχειρηματική νοοτροπία και τις σχετικές δεξιότητες είναι μέσω της μάθησης στην πράξη και της πρακτικής εμπειρίας της επιχειρηματικότητας, με συγκεκριμένα σχέδια και δραστηριότητες.

Στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες, **τα προγράμματα σπουδών** έχουν ευρείς στόχους και περιλαμβάνουν μαθήματα που παρέχουν τη δυνατότητα μάθησης σχετικά με την επιχειρηματικότητα (π.χ. κοινωνικές και οικονομικές μελέτες, γεωγραφία, κ.λπ.). Ωστόσο, η εφαρμογή συχνά επαφίεται στις πρωτοβουλίες των σχολείων και των καθηγητών και στη στήριξη της τοπικής επιχειρηματικής κοινότητας. Σε λίγα μόνο κράτη μέλη η πρακτική εμπειρία της επιχειρηματικότητας έχει ενσωματωθεί στα παραδοσιακά μαθήματα.

¹⁵ Για παράδειγμα στη Φινλανδία, στο ΗΒ, στην Ισλανδία και στη Νορβηγία.

¹⁶ Στην ISCED, οι χαμηλές βαθμίδες της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ανήκουν στο επίπεδο 2, ενώ οι ανώτερες βαθμίδες, που ξεκινούν μετά την υποχρεωτική εκπαίδευση, ανήκουν στο επίπεδο 3.

Στην **Ιρλανδία**, βάσει του προγράμματος σπουδών, προγράμματα όπως τα *Transition Year*, *Leaving Certificate Vocational Programme* και *Leaving Certificate Applied* παρέχουν στους μαθητές την ευκαιρία να γνωρίσουν στην πράξη την επιχειρηματικότητα.

Τα προγράμματα μπορούν να επικεντρώνονται στην έμπρακτη γνώση της λειτουργίας των επιχειρήσεων, για παράδειγμα μέσω της διαχείρισης μικροεπιχειρήσεων από τους μαθητές.

Ο στόχος των **μικροεπιχειρήσεων τις οποίες διαχειρίζονται οι μαθητές στο σχολείο** είναι η ανάπτυξη μιας πραγματικής οικονομικής δραστηριότητας σε μικρή κλίμακα, ή η εξομίωση προς τον τρόπο εργασίας των επιχειρήσεων με ρεαλιστικό τρόπο. Οι μαθητές διδάσκονται πώς να εργάζονται σε ομάδες και αναπτύσσουν την αυτοπεποίθησή τους. Υπολογίζεται ότι κάθε χρόνο περισσότεροι από 200.000 μαθητές συμμετέχουν στα προγράμματα αυτά, στην ΕΕ 25 και στη Νορβηγία¹⁷.

Στο πλαίσιο της **επαγγελματικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (αρχική επαγγελματική κατάρτιση)**, η ειδική κατάρτιση στον τρόπο ίδρυσης επιχειρήσεων μπορεί να είναι ιδιαίτερα αποτελεσματική, καθ' ότι οι μαθητές βρίσκονται πλησιέστερα στη στιγμή της εισόδου στην επαγγελματική ζωή και η αυτοαπασχόληση μπορεί να αποτελέσει αξιόλογη επιλογή. Ωστόσο, με εξαιρέσεις μερικές χώρες (π.χ. εκείνων που διαθέτουν προηγμένα συστήματα μαθητείας), στις περισσότερες περιπτώσεις δεν υπάρχει πραγματική επικέντρωση στην επιχειρηματικότητα, δεδομένου ότι θεωρείται ότι προέχει η κατάρτιση ειδικευμένων εργαζομένων.

Στο **γερμανικό σύστημα επαγγελματικής εκπαίδευσης** (το επιλεγόμενο «διττό σύστημα»), στο πλαίσιο του οποίου η κατάρτιση παρέχεται στο σχολείο και σε μια επιχείρηση, κατά το «τελικό στάδιο» οι νέοι διδάσκονται τρόπους ίδρυσης της δικής τους επιχείρησης. Η κατάρτιση αυτή δεν έχει στόχο μόνο την απόκτηση των αναγκαίων ικανοτήτων διαχείρισης, αλλά και την ανάπτυξη των επιχειρηματικών συμπεριφορών και δεξιοτήτων των μαθητευομένων.

Υπάρχει η αντίληψη¹⁸ ότι τα προγράμματα σπουδών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης **δεν παρέχουν επαρκή κίνητρα στο διδακτικό προσωπικό και στα σχολεία** ώστε να αναπτύξουν την εκπαίδευση σχετικά με την επιχειρηματικότητα. Επομένως, έχει ζωτική σημασία να τους παρασχεθούν **υποστήριξη και κίνητρα**.

2.4. Μέτρα υποστήριξης των σχολείων και του διδακτικού προσωπικού

- **Πρέπει να δοθεί υποστήριξη και κίνητρα στα σχολεία ώστε να ενθαρρύνεται η ανάληψη δραστηριοτήτων και προγραμμάτων σχετικά με την επιχειρηματικότητα, καθώς ήδη υπάρχουν πολλά συγκεκριμένα παραδείγματα για το πώς μπορεί να επιτευχθεί κάτι τέτοιο.**
- **Οι δημόσιες αρχές πρέπει να αναλάβουν την πρωτοβουλία να προωθήσουν την εκπαίδευση σχετικά με την επιχειρηματικότητα στα σχολεία, στους διευθυντές σχολείων και στο διδακτικό προσωπικό.**

¹⁷ Mini-companies in Secondary Education, πρόγραμμα της διαδικασίας Best: τελική έκθεση της ομάδας εμπειρογνομών, Σεπτέμβριος 2005.

¹⁸ πρόγραμμα MAP Εκπαίδευση σχετικά με την επιχειρηματικότητα, τελική έκθεση Μάρτιος 2004.

- **Η στήριξη των προσπαθειών ειδικών οργανισμών αποτελεί μια αποτελεσματική μέθοδο διάδοσης του επιχειρηματικού πνεύματος στα σχολεία και ενθάρρυνσης της δημιουργίας συμπράξεων με τον επιχειρηματικό κόσμο.**

Η επιχειρηματικότητα αναπτύσσεται σε περιβάλλον που ενθαρρύνει ενεργητικούς τρόπους μάθησης. Για να γίνει αυτό δυνατό, **απαιτείται υποστήριξη** η οποία θα πρέπει να περιλαμβάνει την παροχή αρχικής και συνεχούς κατάρτισης στο διδακτικό προσωπικό, τη διάθεση του απαραίτητου χρόνου και πόρων για να σχεδιάζουν, να εφαρμόζουν και να αξιολογούν δραστηριότητες, την παροχή διδακτικού υλικού και τη διασαφήνιση των αρμοδιοτήτων. Η προσήλωση των διευθυντών και των διοικητικών συμβουλίων των σχολείων στο σκοπό αυτό έχει ζωτική σημασία, όπως επίσης και η συμμετοχή των γονέων.

Πρέπει επίσης οι **δημόσιες αρχές**, ιδίως οι αρμόδιες αρχές για την εκπαίδευση, την απασχόληση, τη βιομηχανία και τις επιχειρήσεις, να προωθούν δραστήρια την εκπαίδευση σχετικά με την επιχειρηματικότητα. Ένα σημαντικό πρώτο βήμα σε εθνικό επίπεδο είναι η **εδραίωση επίσημης συνεργασίας μεταξύ διαφορετικών υπηρεσιών της δημόσιας διοίκησης**, δεδομένης της οριζόντιας και διεπιστημονικής φύσης της εκπαίδευσης σχετικά με την επιχειρηματικότητα. Η συνεργασία αυτή μπορεί να οδηγήσει στην εφαρμογή μιας εθνικής **στρατηγικής ή ενός σχεδίου δράσης**.

Στη **Φινλανδία**, το 2002 συγκροτήθηκε μια οργανωτική συντονιστική επιτροπή για την επιχειρηματικότητα με στόχο την ανάπτυξη και το συντονισμό της επιχειρηματικότητας σε διάφορες εκπαιδευτικές βαθμίδες· τα μέλη της είναι εκπρόσωποι υπουργείων, οργανώσεων και δημόσιων εκπαιδευτικών φορέων.

Μείζον **εμπόδιο** είναι το γεγονός ότι δεν παρέχονται στο διδακτικό προσωπικό κατάλληλα κίνητρα ούτε **ειδική κατάρτιση**. Οι προσπάθειες που καταβάλλει το **διδακτικό προσωπικό** για δραστηριότητες που βασίζονται στην πρακτική άσκηση, μερικές φορές μάλιστα εκτός του χρόνου εργασίας, πρέπει να αναγνωρίζονται ως επίσημη σχολική εργασία. Παρά την αυξανόμενη ευαισθητοποίηση εκ μέρους των δημόσιων αρχών, οι πρωτοβουλίες που απευθύνονται στο διδακτικό προσωπικό στις περισσότερες περιπτώσεις δεν είναι συστηματικές.

Από άποψη πολιτικής, υπάρχουν ενδεχομένως διαφορετικοί τρόποι για να σημειωθεί πρόοδος. Τα μέτρα υποστήριξης που εγκρίνουν οι κυβερνήσεις λαμβάνουν τη μορφή **ενθάρρυνσης των συμπράξεων μεταξύ σχολείων και επιχειρήσεων, στήριξης ειδικών οργανισμών που προσφέρουν συγκεκριμένα προγράμματα, χρηματοδότησης πιλοτικών σχεδίων στα σχολεία, και διάδοσης των καλών πρακτικών**. Παρόλο που η συστηματική προώθηση εξακολουθεί να είναι περιορισμένη, υπάρχουν **καλά παραδείγματα στην Ευρώπη που αξίζει να τονιστούν**.

Στις **Κάτω Χώρες**, η κυβέρνηση χρηματοδότησε πιλοτικά προγράμματα στα σχολεία. Η υποστήριξη συμπεριλάμβανε την ανάπτυξη διδακτικού υλικού και την οργάνωση σεμιναρίων και κατάρτισης για το διδακτικό προσωπικό. Στόχος τώρα είναι να ενθαρρυνθεί η εφαρμογή αυτών των σχεδίων από άλλα σχολεία μέσω της παρουσίασης των καλών πρακτικών στη διεύθυνση των σχολείων, στο διδακτικό προσωπικό και στους μαθητές.

Οι ιδιωτικοί συντελεστές (ενώσεις επιχειρήσεων, εταιρίες, επιχειρηματίες, σύμβουλοι, κ.λπ.) συμμετέχουν όλο και περισσότερο στην εκπαίδευση, τόσο μέσω χορηγιών σε συγκεκριμένες πρωτοβουλίες όσο και με την άμεση συμμετοχή τους στη διδασκαλία (π.χ. ως σύμβουλοι). Η συμμετοχή αυτή πρέπει να θεωρείται από τις εταιρίες ως μακροπρόθεσμη επένδυση, και ως σημαντική πτυχή της **εταιρικής κοινωνικής τους ευθύνης**. Οι **συμπράξεις** ιδιωτικού-δημόσιου τομέα έχουν ζωτική σημασία για την ανάπτυξη της εκπαίδευσης σχετικά με την επιχειρηματικότητα. Η δημιουργία **δεσμών μεταξύ σχολείου και επιχειρηματικής κοινότητας** αποτελεί βασικό στοιχείο των επιτυχημένων προγραμμάτων. Η διαδικασία αυτή πρέπει να λάβει περαιτέρω ενθάρρυνση.

Πολλοί **οργανισμοί**¹⁹ σήμερα διαδίδουν την εκπαίδευση σχετικά με την επιχειρηματικότητα σε ολόκληρη την Ευρώπη μέσω **συμπράξεων με τον επιχειρηματικό κόσμο** με τη στήριξη, σε κάποιο βαθμό, του δημόσιου τομέα. Τα προγράμματα που προωθούν θεμελιώνονται στη μάθηση στην πράξη, για παράδειγμα μέσω της διαχείρισης μικροεπιχειρήσεων από τους μαθητές. Ελλείπει μεθοδολογίας στους κόλπους του εκπαιδευτικού συστήματος ή, εφόσον υπάρχει, ενεργώντας συμπληρωματικά ως προς αυτή, η συμβολή τους στην εκπαίδευση σχετικά με την επιχειρηματικότητα είναι σημαντική στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες. Οι οργανισμοί αυτοί παρέχουν επίσης κατάρτιση στο διδακτικό προσωπικό και μπορούν να ενεργούν ως καταλύτες αλλαγών στις εθνικές πολιτικές για την παιδεία.

Στη **Νορβηγία**, η Young Enterprise Norway είναι εταίρος της κυβέρνησης για την εφαρμογή της στρατηγικής για την εκπαίδευση σχετικά με την επιχειρηματικότητα. Το 2004, το 14% όλων των σπουδαστών που αποφοίτησαν από την ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση είχαν λάβει μέρος στο Πρόγραμμα Εταιρειών Σπουδαστών.

3. Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

- Τα πανεπιστήμια και τα τεχνολογικά ιδρύματα πρέπει να ενσωματώσουν την επιχειρηματικότητα σε διάφορα μαθήματα καθιστώντας την σημαντικό στοιχείο του προγράμματος σπουδών, και είτε να υποχρεώνουν είτε να ενθαρρύνουν τους σπουδαστές να ακολουθούν μαθήματα σχετικά με την επιχειρηματικότητα.
- Ο συνδυασμός των επιχειρηματικών νοοτροπιών και ικανοτήτων με την αριστεία στις επιστημονικές και τεχνικές σπουδές αναμένεται να παρέχει στους φοιτητές και στους ερευνητές τη δυνατότητα να αξιοποιούν εμπορικά τις ιδέες τους και τις νέες τεχνολογίες που αναπτύσσουν.

Στις πανεπιστημιακές σπουδές, η εκπαίδευση σχετικά με την επιχειρηματικότητα παρέχει ειδική κατάρτιση σχετικά με τον τρόπο **ίδρυσης και διαχείρισης επιχειρήσεων** και ενθαρρύνει και **στηρίζει τις επιχειρηματικές ιδέες** των σπουδαστών. Η τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι συνήθως σε μεγάλο βαθμό αποκεντρωμένη, υπάρχουν όμως μερικά παραδείγματα εθνικών στρατηγικών για την προώθηση της επιχειρηματικότητας σε αυτή την εκπαιδευτική βαθμίδα, που συνήθως προκύπτουν από τη συνεργασία μεταξύ του δημοσίου και των πανεπιστημίων.

¹⁹ Για παράδειγμα, μέλη της Junior Achievement-Young Enterprise Europe, της EUROPEAN και της JADE.

Στο **HB**, στόχος του προγράμματος Science Enterprise Challenge είναι η ανάπτυξη ενός δικτύου κέντρων στα πανεπιστήμια, το οποίο χρηματοδοτείται από την κυβέρνηση και ειδικεύεται στο συνδυασμό των σπουδών σχετικά με την επιχειρηματικότητα με τις θετικές επιστήμες και την τεχνολογία.

Υπάρχουν λίγες μόνο **έδρες επιχειρηματικότητας** στην Ευρώπη²⁰, και ο αριθμός τους δεν φθάνει ούτε το ένα τέταρτο εκείνου των ΗΠΑ²¹. Επιπροσθέτως, η διδασκαλία της επιχειρηματικότητας συγκεντρώνεται κυρίως στους φοιτητές των **οικονομικών ή εμπορικών τμημάτων**· η σχετική διδασκαλία για όσους ακολουθούν σπουδές σε άλλους τομείς είναι περιορισμένη. Η επιχειρηματικότητα παραμένει κατά πρώτο λόγο μάθημα επιλογής και συνήθως παρέχεται με τη μορφή ανεξάρτητου μαθήματος. Τα πανεπιστήμια πρέπει να ενσωματώσουν την επιχειρηματικότητα **σε διάφορα μαθήματα των προγραμμάτων σπουδών, καθώς μπορεί να προσθέσει αξία σε όλες τις πτυχιακές σπουδές**. Επίσης, για να αντιμετωπιστεί η έλλειψη εξειδικευμένων καθηγητών, **η επιχειρηματικότητα πρέπει να αναγνωριστεί ευρύτερα ως τομέας ειδίκευσης στα διδακτορικά προγράμματα**.

Οι περιπτώσιολογικές μελέτες και άλλες διαδραστικές μέθοδοι διδασκαλίας δεν χρησιμοποιούνται αρκετά²², το ίδιο ισχύει ως προς τη συμμετοχή των επιχειρηματιών στη διαδικασία μάθησης. Για να ενθαρρύνεται η επιχειρηματική συμπεριφορά, χρειάζεται ένα **υποστηρικτικό περιβάλλον**. Τα **ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που έχουν δεσμευτεί ως προς την επιχειρηματικότητα** παρέχουν πρόσβαση, ή διευκολύνουν την πρόσβαση σε κεφάλαια επιχειρηματικού κινδύνου, στην απόκτηση ικανοτήτων διαχείρισης και δικτύωσης. **Οι διαγωνισμοί επιχειρηματικών σχεδίων** είναι ένας αποτελεσματικός τρόπος για να έρθουν οι φοιτητές σε επαφή με τους επενδυτές. Η ύπαρξη **φυτωρίων επιχειρήσεων και επιστημονικών πάρκων** σηματοδοτεί, επίσης, καθαρά τη δέσμευση των πανεπιστημίων, μέσω της πρακτικής παροχής υπηρεσιών.

Στο πλαίσιο των **επιχειρηματικών σπουδών** σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο (συμπεριλαμβανομένων των MBA), τα μαθήματα πρέπει να επικεντρώνονται περισσότερο σε πτυχές όπως η ίδρυση επιχειρήσεων, η διαχείριση της φάσης ανάπτυξης μιας ΜΜΕ και η εξασφάλιση της διαρκούς καινοτομίας.

Πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στη συστηματική ενσωμάτωση της κατάρτισης σχετικά με την επιχειρηματικότητα στις **σπουδές θετικών επιστημών και στις τεχνικές σπουδές καθώς και στους κόλπους των τεχνολογικών ιδρυμάτων** (π.χ. πολυτεχνεία), έτσι ώστε να υπάρξουν περισσότερες ευκαιρίες για δημιουργία εταιριών τεχνοβλαστών (spin-offs) και σύσταση καινοτόμων επιχειρήσεων, καθώς και ως μέσο που θα βοηθήσει τους ερευνητές να αναπτύξουν επιχειρηματικές δεξιότητες. Οι επιχειρηματικές σχολές και οι τεχνολογικές/επιστημονικές σχολές πρέπει να συνεργάζονται περισσότερο, για παράδειγμα μέσω της συγκρότησης διεπιστημονικών ομάδων φοιτητών και υποψήφιων διδασκτόρων. Πρέπει να υπάρξει μεγαλύτερη επικέντρωση στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων και των ικανοτήτων που απαιτούνται για την πλήρη αξιοποίηση των δραστηριοτήτων **καινοτομίας**

²⁰ Πρόγραμμα της διαδικασίας Best για την εκπαίδευση και την κατάρτιση σχετικά με την επιχειρηματικότητα, Νοέμβριος 2002.

²¹ Έρευνα της EFER και της EFMD για την εκπαίδευση σχετικά με την επιχειρηματικότητα στην Ευρώπη, Σεπτέμβριος 2004. J. A. Katz, Survey of Endowed Positions in Entrepreneurship and Related Fields in the United States, Οκτώβριος 2003.

²² Έρευνα για την εκπαίδευση σχετικά με την επιχειρηματικότητα στην Ευρώπη.

και μεταφοράς γνώσεων σε συνδυασμό με την εμπορική αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών²³.

Τα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια πρέπει να προσδιορίσουν με σαφήνεια το στρατηγικό ρόλο που διαδραματίζουν η καινοτομία και η μεταφορά γνώσεων στο πλαίσιο της γενικότερης αποστολής των ιδρυμάτων.

Η δημιουργία ακαδημαϊκών εταιριών τεχνοβλαστών (spin-offs) θεωρείται όλο και περισσότερο ως σημαντικό μέσο για την τόνωση της τοπικής οικονομικής ανάπτυξης. Ωστόσο, για να εκπληρώσουν τους νέους τους ρόλους, οι επιστήμονες και τα πανεπιστήμια πρέπει να αναπτύξουν **επιχειρηματικές και διοικητικές ικανότητες**.

Υπάρχουν μερικά **εσωτερικά εμπόδια**, π.χ. ένα σύστημα σταδιοδρομίας που βασίζεται κατά μεγάλο μέρος στις ακαδημαϊκές επιδόσεις το οποίο εξακολουθεί να μη θεωρεί την επιχειρηματικότητα αξιόπιστη επιλογή. Φαίνεται ότι υπάρχουν επίσης προβλήματα σχετικά με την κινητικότητα του εργατικού δυναμικού προς και από τον ακαδημαϊκό χώρο, και σχετικά με την ικανότητα ευέλικτων και στρατηγικών προσλήψεων προσωπικού μέσα στα πανεπιστήμια²⁴. Η διατομεακή κινητικότητα των ερευνητών σε όλες τις φάσεις της σταδιοδρομίας τους (και σε επίπεδο διδακτορικών σπουδών) πρέπει να καταστεί μια κανονική συνιστώσα της επαγγελματικής πορείας των ερευνητών²⁵. Η κινητικότητα αυτή αναμένεται εξάλλου να συμβάλει στην ανάπτυξη των αναγκαίων δεξιοτήτων και ικανοτήτων ώστε να αυξηθεί η νοοτροπία και οι στάσεις απέναντι στην επιχειρηματικότητα στο εσωτερικό των πανεπιστημίων.

Τέλος, έχει ζωτική σημασία να δημιουργηθεί μια κρίσιμη μάζα εκπαιδευτικών σχετικά με την επιχειρηματικότητα και να αυξηθεί η διασυνοριακή συνεργασία. Παρόλο που οι καινοτόμοι εκπαιδευτικές προσεγγίσεις στην κατάρτιση σχετικά με την επιχειρηματικότητα μέσα στα πανεπιστήμια δοκιμάζονται σε ολόκληρη την Ευρώπη, πρέπει να αυξηθεί ο **επιμερισμός των πρακτικών αυτών**.

4. ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ

Οι παρακάτω **συστάσεις** για συγκεκριμένα μέτρα θεμελιώνονται σε στοιχεία και καλές πρακτικές που συναντώνται στην Ευρώπη. Τα περισσότερα μέτρα πρέπει να ληφθούν σε εθνικό ή τοπικό επίπεδο. Οι προτάσεις έχουν στόχο να συμβάλουν στη διαμόρφωση συστηματικότερων προσεγγίσεων ως προς την εκπαίδευση σχετικά με την επιχειρηματικότητα και να **αυξήσουν το ρόλο της εκπαίδευσης στη δημιουργία επιχειρηματικής νοοτροπίας στις κοινωνίες της Ευρώπης**.

²³ Βλ. επίσης: περισσότερη έρευνα και καινοτομία – επενδύσεις για την ανάπτυξη και την απασχόληση: μια κοινή προσέγγιση. COM 488 τελικό (2005).

²⁴ Nordic Innovation Centre, *Entrepreneurial learning & academic spin-offs*, Göteborg, Ιανουάριος 2005.

²⁵ Ευρωπαϊκή χάρτα του ερευνητή και κώδικας δεοντολογίας για την πρόσληψη ερευνητών (C52005) 576 τελικό, 22 Μαρτίου 2005.

4.1. Ένα συνεκτικό πλαίσιο

- Οι εθνικές και οι περιφερειακές αρχές πρέπει να εδραιώσουν τη **συνεργασία μεταξύ των διαφόρων υπηρεσιών**, που θα οδηγήσει στην ανάπτυξη μιας στρατηγικής με σαφείς στόχους και θα καλύπτει όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες στο πλαίσιο των εθνικών προγραμμάτων της Λισσαβώνας.
- Τα **προγράμματα σπουδών των σχολείων κάθε βαθμίδας** πρέπει να περιλαμβάνουν την επιχειρηματικότητα ως εκπαιδευτικό αντικείμενο, μαζί με κατευθυντήριες γραμμές για την εφαρμογή της.

4.2. Υποστήριξη σχολείων και διδακτικού προσωπικού

- Πρέπει να δοθεί **πρακτική υποστήριξη και κίνητρα** στα σχολεία, ώστε να ενθαρρύνουν τις δραστηριότητες και τα προγράμματα επιχειρηματικότητας, με τη χρήση διαφόρων μέσων.
- Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στην **κατάρτιση του διδακτικού προσωπικού**, μέσω της αρχικής και της συνεχούς κατάρτισης καθώς επίσης και της πρακτικής άσκησης, και στην αύξηση της ευαισθητοποίησης των διευθυντών και των διοικητικών συμβουλίων των σχολείων.

4.3. Συμμετοχή εξωτερικών συντελεστών και επιχειρήσεων

- Η **συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και της τοπικής κοινότητας**, ιδίως των **επιχειρήσεων**, πρέπει να ενθαρρύνεται. Η συμμετοχή στην επίσημη και στην άτυπη εκπαίδευση πρέπει να θεωρείται από τις επιχειρήσεις ως επένδυση και ως πτυχή της **εταιρικής κοινωνικής τους ευθύνης**.
- Η σύσταση **μικροεπιχειρήσεων** τις οποίες διαχειρίζονται οι μαθητές στο σχολείο πρέπει να λάβει περαιτέρω προώθηση. Στο πλαίσιο αυτό, η δραστηριότητα των οργανισμών που προωθούν αυτά τα προγράμματα, όπως οι ΜΚΟ, πρέπει να αναγνωρίζεται, και οι πρωτοβουλίες τους να στηρίζονται πιο συστηματικά.

4.4. Η στήριξη της επιχειρηματικότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση

- Τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης πρέπει να **ενσωματώσουν την επιχειρηματικότητα** σε διάφορα μαθήματα και τομείς, ιδίως στο πλαίσιο σπουδών θετικών επιστημών και τεχνολογικών σπουδών.
- Η **υποστήριξη των δημόσιων αρχών** είναι απολύτως αναγκαία για την παροχή κατάρτισης υψηλού επιπέδου στο διδακτικό προσωπικό και την ανάπτυξη δικτύων για τον επιμερισμό των καλών πρακτικών.
- Η **κινητικότητα του διδακτικού προσωπικού** μεταξύ πανεπιστημίων και του κόσμου των επιχειρήσεων πρέπει να ενθαρρύνεται, με συμμετοχή των **επιχειρηματιών** στη διδασκαλία.

Η Επιτροπή θα συνεχίσει να υποστηρίζει τις ενέργειες των κρατών μελών για πιο ολοκληρωμένες πολιτικές, μέσω δραστηριοτήτων συντονισμού και συγκεκριμένων σχεδίων. Η Επιτροπή θα διαδίδει τις καλές πρακτικές και θα αυξήσει τη διαφάνεια της εκπαίδευσης σχετικά με την επιχειρηματικότητα μέσω ενός μεγάλου φάσματος δραστηριοτήτων, συμπεριλαμβανομένης της παρακολούθησης της σύστασης για τις βασικές ικανότητες. Από το 2006, θα ενταθεί η εργασία για την επιχειρηματικότητα στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Από το 2007, το προτεινόμενο νέο ολοκληρωμένο κοινοτικό πρόγραμμα για τη δια βίου μάθηση θα υποστηρίζει τα καινοτόμα σχέδια με ευρωπαϊκή διάσταση, στοχεύοντας στην καλλιέργεια επιχειρηματικής νοοτροπίας και δεξιοτήτων και στην προώθηση των δεσμών μεταξύ των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και των επιχειρήσεων. Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο θα εξακολουθήσει να υποστηρίζει πρωτοβουλίες σε ευρωπαϊκό, εθνικό και τοπικό επίπεδο.

Καλούνται οι δημόσιες αρχές των κρατών μελών να λάβουν τα αναγκαία μέτρα και να επιταχύνουν το ρυθμό των μεταρρυθμίσεων, ανάλογα με τις ιδιαίτερες ανάγκες κάθε χώρας. Η παρούσα ανακοίνωση θα χρησιμεύσει ως **σημείο αναφοράς για την επανεξέταση της προόδου στην ανάπτυξη πολιτικών, ιδίως μέσω των εκθέσεων της Λισσαβώνας τις οποίες θα υποβάλουν τα κράτη μέλη σύμφωνα με τις ολοκληρωμένες κατευθυντήριες γραμμές για την ανάπτυξη και την απασχόληση (*κατευθυντήρια γραμμή αριθ. 15*).**